

Особливості соціально-педагогічної діяльності українських письменників

(70–90-ті роки XIX століття)

Наталія ШЕВЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, помічник ректора Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Одними з основних умов розвитку незалежної української держави є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань свого народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, оволодіння принципами міжособистісної взаємодії тощо. Вагомим підґрунтям цього процесу є досвід минулого, зокрема соціально-педагогічної діяльності українських письменників у боротьбі за національну школу в Україні у другій половині XIX століття.

Перші публікації з питань соціально-педагогічної діяльності українських письменників того часу з'явилися на початку XX ст. Це були праці М.Возняка, О.Гермайзе, М.Гніпа, Д.Граховецького, О.Грушевського, С.Єфремова, І.Житецького, В.Міяковського, О.Русова, С.Русової, О.Рябініна-Скляревського, Ф.Савченка, С.Сірополка та ін. За часів радянської влади спроби продовжити історико-педагогічні дослідження знаходимо в монографіях відомих учених, зокрема О.Лисенка, С.Чавдарова, М.Грищенка, І.Шиманської. На сучасному етапі вітчизняна історико-педагогічна думка збагатилася науковими працями Л.Вовк, О.Друганової, С.Золотухіної, В.Кравця, Н.Побірченко, Б.Ступарика, у яких акцентується увага на питаннях громадсько-педагогічного сподвижництва, приватної ініціативи в освіті України кінця XVIII – початку XX ст., підходів до виховуючого навчання, педагогічної та науково-просвітницької діяльності громад у контексті суспільного руху Наддніпрянської України, розвитку української школи та педагогіки в цілому. Аналіз історико-педагогічних джерел, публікацій у періодичних виданнях XIX ст. доводить, що українські письменники порушували важливі на той час питання реформування вітчизняної школи на засадах демократизації та гуманізації, які й сьогодні залишаються актуальними, а тому потребують детального вивчення.

Отже, метою статті є вивчення напрямів та особливостей соціально-педагогічної діяльності українських письменників періоду 1870–1890 років.

Центром соціального руху на початку 70-х років XIX ст. був Київ, який об'єднав інтелектуальні сили національно свідомої інтелігенції. Серед українських письменників того часу варто назвати М.Грабовського, М.Костомарова, І.Нечуя-Левицького, Т.Рильського, М.Старицького, П.Чубинського та ін.

Здійснюючи активну соціально-педагогічну діяльність, вони прагнули знайти нові підходи щодо розвитку і становлення національного шкільництва.

Представимо основні напрями соціально-педагогічної діяльності означеного історичного періоду.

Громади, осередки культурно-освітньої діяльності в Україні у другій половині XIX століття, до складу яких входили й українські письменники, стали таємними організаціями, з суворим відбором членів і конспірацією. Д.Дорошенко зазначав, що «Громада [Київська. – Н.Ш.] складалася в основному з людей, які належали до університетського і взагалі науково-літературного осередку. Вона була далека від якоїсь революційної діяльності, але цілком віддавалася діяльності інституційно-визвольній, на ґрунті українських інтересів» [4, с. 56]. Такий формат соціально-педагогічної діяльності був зумовлений досвідом жорсткої політики денаціоналізації Російської імперії, яка намагалася знищити і знівелювати національний просвітницький рух на українських землях.

Це зумовило певне спрямування соціально-педагогічної діяльності українських письменників того періоду. Так, проектуючи інтелектуальний і творчий потенціал у сферу реалістичності та науковості, П.Чубинський планував здійснення експедиції з метою ґрунтового вивчення етнографії всієї України, В.Антонович і М.Драгоманов активно працювали над науковою роботою «Історичні пісні малоруського народу». Досліджуючи соціально-педагогічний рух на українських землях, видатний історик М.Грушевський знайшов пояснення проєкції романтизованого змістового компонента просвітницької діяльності членів Київської громади, а отже й українських письменників, які входили до її складу, в наукову сферу. На його думку, цей процес був зумовлений прагненням «мати історію автентичну,

вільну від усяких фальсифікаторів, вповні науково зроблену, перевірену, зведену, пояснену найкращими своїми науковими силами... Було се дійсно громадське, всенародне діло, ведене з завзяттям і захопленням, у почутті обов'язку перед народом: дати йому змогу сказати своє слово про минувшину, проголосити своє право на історію сього краю, на котрий заявляли претензії російські й польські імперіалісти, і осудити їхню політику» [2, с. 98].

Не менш важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності українських письменників того часу було опікування розвитком вітчизняного шкільництва. Так, талановитий письменник і педагог І.Нечуй-Левицький продовжив викладацьку роботу і від 1873 до 1885 року працював учителем словесності в Кишинівській гімназії. Загалом вчителюванню він присвятив 25 років свого життя. Видатний український письменник, мовознавець, активний громадський діяч Б.Грінченко вчителював з 1881 року у двокласній школі Введенське Зміївського повіту. М.Веркалець відзначає: «Будучи кришталево чесним, морально несхитним, Б.Грінченко не міг сподобатись волосному начальству й інспекторам» [1, с. 5–6]. Їх дивували взаємини молодого вчителя з дітьми, який вечорами разом з учнями варив куліш, читав книжки, співав українських народних пісень, що вважалося на той час крамолою.

Наступного навчального року Б.Грінченко вчителював у селі Тройчаті, бо Введенську школу було закрито. Він збирав фольклорні матеріали, вдосконалював знання з мови, komponував популярні книжки для народу, переклав працю англійського педагога й філософа Г.Спенсера «Виховання розумове, моральне і фізичне». Проте інтриги місцевого керівництва та вчителів змусили його переїхати в село Нижня Сироватка, що на Сумщині, у якому він і продовжив вчителювати. Молодий педагог виступав проти тиранії й деспотизму в школі. Як зазначає М.Веркалець, Б.Грінченко добрим словом очищав дитячі душі [там само, с. 6]. З 1887 року він вчителював на Луганщині в однокласній земській школі, якою на той час опікувалася Х.Алчевська. Діти були важкими, що пояснювалося середовищем, у якому вони зростали. Великої шкоди вихованню дітей завдавало шкільне начальство, дбаючи, щоб у школах не було найменшого вільнодумства. Ще більш ганебним явищем стало введення військової гімнастики, яка зводилася до муштри як хлопчиків, так і дівчаток. Б.Грінченко вбачав у цьому виродження не тільки людської душі, а й нації як такої. З метою утвердження загальнолюдської моралі письменник-педагог розучував з дітьми українські народні пісні, відновлював у селі народні звичаї – веснянки, гайки, щедрівки, вечорниці [там само, с. 9]. Педагогічна діяльність його за часів вчителювання у школі Х.Алчевської гармонійно поєднувалася з активною просвітницькою діяльністю: письменник поширював знання серед простих селян, організовував народні читання.

Важливим напрямом соціально-педагогічної діяльності українських письменників досліджуваного періоду було укладання та друкування підручників. Любов до молодшої сестри, а також розуміння вагомості значення підручника у процесі засвоєння знань, сподвигло українську письменницю Лесю Українку написати підручник «Стародавня історія східних народів». У 1891 році навчальна книжка на 15-ти друкованих аркушах побачила світ. Зазначимо, що підручник цей був виконаний на високому науково-методичному рівні. Автор не просто констатував історичні факти, а у формі бесіди з читачем подавав історичні відомості, одночасно пояснюючи їх, даючи власну оцінку, що значно полегшувало сприйняття матеріалу, активізувало процес пізнання, зацікавлювало, вчило міркувати, простежувати логіку подій.

Легка, жвава мова, кожне слово, термін пояснюються завдяки емоційному оцінюванню і яскравим характеристикам [6, с. 120–121]. Зауважимо, що принцип виховуючого навчання, обґрунтований ще К.Д. Ушинським, був активно сприйнятий поетесою і став головною дидактичною засадою написаного нею підручника [11, с. 29].

У 1876 році вийшла друком «Читанка» О.Кониського, у якій вміщено не лише найкращі твори вітчизняних письменників, а й подано короткі біографічні відомості про кожного з них. У 1882 році письменник видав «Граматику, або Першу читанку задля початку вчення». Символічно, що епіграфом до неї були слова Т.Шевченка «Учітеся, брати мої». Підручник був чітко структурований і виконаний на високому методичному та науковому рівні. «Граматику» складалася з букваря (за методом В.Золотави), у якому до кожної літери були підібрані прислів'я, загадки, тексти для читання, зразки каліграфії та графічні вправи, що містили приклади перекладів з української на російську мову, а також розкривалися деякі загальноосвітні теми, а саме: «Про лічбу грошей», «Про землю та воду», «Про лічбу часу».

На початку 80-х років вітчизняний письменник-просвітник М.Костомаров відкрив у Києві платну приватну бібліотеку, а на зароблені кошти видав збірку творів М.Кропивницького. П.Куліш у 1874 році опублікував два томи «Истории воссоединения Руси», а в 1877-му році вийшов друком третій том. У 1889 році Б.Грінченко уклав підручник, першу після букваря книжку – «Рідне слово». Варто зазначити, що саме він став ініціатором й організатором першої педагогічної спілки на території Слобожанщини, яка з 1881 року розпочала свою плідну роботу. Головним завданням її було укладання підручників, переклад з інших мов світу українською, адже українська книжка – запорука національного відродження народу.

Як і в 50–60-х роках, соціально-педагогічна діяльність українських письменників була частиною загальноукраїнського громадського руху. Продовжуючи активну просвітницьку роботу, члени Старої громади придбали газету «Киевский

телеграф», проте цей друкований орган використовувався більше з політичною метою, аніж для поширення освіти серед народу.

З 1876 року на українських землях настав період, позначений сумнозвісним Емським указом. Панас Мирний з цього приводу писав: «Усі бачать і всі добре знають, що це за час, – далекі пустинні Сибіри, неблизькі місця півночні відають, як у їх гине немало молодого завзяття, де скніє часом і талант, і розум, наш цвіт, наш первоцвіт. Наша надія пропадає там. Одна сліпа кара, чи є, чи нема за що, ходить кругом нас і то там, то там вириває по одному» [9, с. 350]. Та соціально-педагогічний рух України був таким потужним, що тотальні репресії царського уряду не змогли його знищити. Національна самоідентифікація українських письменників, їхні глибокі та сильні патріотичні почуття забезпечили надійне підґрунтя для продовження запеклої боротьби за національну школу, культуру, традиції та мову. М.Старицький звернувся до М.Драгоманова з пропозицією відкрити безцензурну газету за кордоном. Навесні 1876 року той виїжджає з України, щоб «напружувати всю свою енергію і всі засоби свого інтелекту, аби нагадувати широкому культурному світові в найтемнішу добу українського життя, що Україна живе, не вмерла – і не вмере, не вважаючи на всі царські гнобителства і проскрипції» [3, с. 3].

Паралельно зі Старою громадою соціально-педагогічною діяльністю займалася й Молода громада, що була заснована у Києві. В інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського зберігається оригінал статті О.Рябініна-Скляревського «З життя громади 1871–1879 рр.», де автор акцентував увагу на тому, що «з цього центру [малася на увазі Молода громада Києва. – Н.Ш.] розвозились по всім куткам України книжки і листи. Тут писали і перекладали» [12, арк. 1]. Отже, логічним є припущення, що Київська громада в 70-х роках XIX ст. посіла провідне місце у процесі поширення освіти на українських землях. Особливістю її соціально-педагогічної діяльності, починаючи з 1876 року була поступова проекція культурницького спрямування в соціально-політичний контекст. «Криза Молодої громади вперше настала в 1876 р. Від'їзд М.П. Драгоманова за кордон позбавив авторитетного керівництва, і в Молодій громаді почалося навіть ідейне дезертирство – хто йшов до «землевольческих бунтарів» [малася на увазі терористична організація «Земля і Воля». – Н.Ш.] в терористи, що народжувалися, і в гуртки різноманітних соціалістичних відтінків» [там само, арк. 2].

У лютому 1878 року відбулася зустріч представників Молодої та Старої громад, на якій вирішилося питання про їхнє об'єднання, що сприяло активізації соціально-педагогічної діяльності [там само, арк. 5]. Та, переборовши ідейні розходження, національно свідомій інтелігенції так і не вдалося розгорнути широку й плідну діяльність, оскільки вже в наступному році українофіли наразилися на другий розгром з боку уряду Російської імперії.

Організація перевезення типографії була останньою найбільшою просвітницькою справою Громади [там само, арк. 7].

З огляду на тотальні утиски та переслідування особливістю діяльності українських письменників було налагодження відносин з Правобережною Україною. У цей період важливе місце у процесі консолідації Лівобережної та Правобережної України на ниві культурно-освітньої взаємодії посідали Чернівці, де контакти здійснювалися громадськими діячами, які гуртувалися при редакціях газет «Буковина» та «Czernowitzer Zeitung». Значний внесок у справу австро-українського зближення зробили Ю.Федькович, С.Дашкевич, С.Воробкевич та австрійські письменники «української школи» К.Француз, Е.Нойбауер, Л.Штауфе-Сімігінович, Й.Обріст. Завдяки їхнім зусиллям на сторінках австрійських видань з'явилися твори українських письменників, публікувалися матеріали на українську тематику, популяризувався український фольклор. Видатними діячами української та австрійської культури у 80-х роках XIX ст. забезпечувалася взаємодія інтелектуального і творчого потенціалів усієї України [10, с. 12].

Варто зауважити, що в соціально-педагогічній діяльності українських письменників переважав історичний принцип. Через пробудження історичної пам'яті народу вони прагнули розвинути патріотичні почуття, сприяти самоідентифікації кожного українця як повноправного представника своєї нації. Так, П.Куліш створив «Історію возз'єднання Русі», В.Антонович спільно із М.Драгомановим видав «Історичні пісні Малоруського народу». Цікаво, що ці видання мали велике значення як в Україні, так і поза її межами. З листа М.Драгоманова з Гейдельберга до Мелітоза Бучинського [фольклорист, громадський діяч. – Н.Ш.] дізнаємося про використання професором Оксфордського університету У.-Р. Морфіллом українських народознавчих видань для написання праці зі славістики. «Від Руслова довідаюсь, – пише М.Драгоманов, – що Ваші пісні вже в Києві получені, що робота над кінцевою редакцією вже почалась [йдеться про підготовку збірника «Історичні пісні українського народу» В.Антоновича та М.Драгоманова. – Н.Ш.]. Як я жду першого коректурного листка! Зробить він мені великдень, бо маю я надію, що нашими історичними піснями покажемо не одному слов'янському світові, а усьому вченому люду в Європі. Із Англії од Морфілля, що професором у Оксфорді слов'янських мов, позавчора отримав лист у відповідь на посилку «Записок о Южной Руси» [автор – український письменник П.Куліш. – Н.Ш.] і «Пісень» Максимовича. Перші особливо йому здалися цікавими. Вибрав же я обидві книги для того, що там є переклад на великоруській й пояснення слів, а Морфіл[л]ь писав мені, що українська мова дуже важлива для нього і варта труда вчитись, але важка. Пише він, що покористується досланими мною книжками (Рудченко [Іван Якович – фольклорист, письменник, перекладач. – Н.Ш.], Куліш, Максимович) для своєї книги, що

говорить «про славян, их происхождение и предания». Шкода дуже, що ще не доспіють пісні історичні ні для Морфіл[л]евої книги, ні для тієї, що пише Ральстон [англійський славіст, вивчав український фольклор. – Н.Ш.] у Лондоні про руську народну словесність. Шкода теж, що не можу дуже нагородити європейців, котрі пишуть про нас, збірником ліричних пісень Метлинського в 1-примірнику» [5, с. 51–52].

Отже, діяльність українських письменників останньої чверті XIX ст. набула загальносвітового значення, що, безумовно, було значним досягненням вітчизняної академічної науки.

Ще одним напрямом їхньої діяльності стала організація народних читань. До речі, Міністерство народної освіти не пов'язувало це з українським соціально-педагогічним рухом. Навпаки, міністр народної освіти граф Д.Толстой через народні читання намагався впроваджувати політику русифікації українського народу. Так, він писав з цього приводу: «Читання ці я визнавав би можливими лише в тих губернських містах, де будуть присутніми директори народних училищ» [14, арк. 1]. У квітні 1872 року російським урядом була створена Комісія з обговорення питань щодо відкриття у Петербурзі загальнодоступних читань для народу. Члени Комісії, визначені Міністерством народної освіти, повинні були розробити правила, які б чітко регулювали цю просвітницьку діяльність. Згодом такі правила були розроблені і затверджені.

Матеріали фонду №707 Центрального державного історичного архіву України детально розкривають питання заснування народних читань на території українських земель. У справі «Управління Київського учебного округа за 6.11.1884 г.» зазначається: «Педагогічна рада Київського міського двокласного училища 28 жовтня запропонувала влаштувати для учнів у Київському міському двокласному училищі післяобідні читання в недільні та святкові дні з метою розвитку релігійно-морального спрямування між учнями і для повідомлення їм деяких знань із загальноосвітніх дисциплін, що доступне буде їх розумінню». Нижче підпис – «Інспектор Дан. Сидницький». Лист адресовано попечителю Київського навчального округу [13, арк. 34]. Дозвіл на заснування читань було отримано в 1884 році.

Українські письменники брали активну участь у народних читаннях, вважаючи їх ефективним засобом поширення освіти. Так, Б.Грінченко наголошував, що «книга може сприяти моральному розвитку дитини або завдати їй шкоди. І саме читання книг разом із впливом усіх навколишніх обставин допоможе сформувати світогляд дитини» [1, с. 13]. Такої самої думки дотримувалися М.Коцюбинський, І.Франко, Леся Українка. Відома дослідниця С.Золотухіна пояснює це тим, що «відсутність життєвого досвіду, сформованого світогляду, певних наукових знань не дозволяє дітям критично ставитися до художнього твору, вони легко підкоряються впливу ідеї, що висловлюється автором, бо керуються

переважно почуттями, а не розумом» [6, с. 128]. Згідно з правилами, встановленими Міністерством народної освіти, до народних читань допускалися твори, які пройшли попередню ретельну перевірку Комісії, однак коментарі, пояснення суворо заборонялися. Зазвичай твори Т.Шевченка, П.Куліша, Марка Вовчка, І.Франка, Лесі Українки не відповідали політиці російського уряду, навпаки, вони були спрямовані на виховання особистості на засадах загальнолюдської моралі, розширення світогляду, активізації навчального інтересу, пробудження національних почуттів. Отже, можемо констатувати, що участь українських письменників у народних читаннях мала напівлегальний характер.

У соціально-педагогічній діяльності українських письменників останньої чверті XIX ст. варто виокремити заснування товариства імені Т.Г. Шевченка (1873 р.), яке стало головним осередком як українського просвітницького руху, так і вітчизняної науки в цілому. На кошти наддніпрянців, серед яких був український письменник О.Кониський, воно придбало друкарню, яка наступного року отримала дозвіл на друк. З 1885 року до участі в її роботі долучився І.Франко.

Почесними членами товариства були українські письменники О.Кониський та І.Нечуй-Левицький, а в 1896-му заступником археологічної комісії обрано І.Франка. 10 лютого того ж року була прийнята постанова про придбання площі для будування приміщення, у якому мали розміститися друкарня, бібліотека, канцелярія. У січні наступного року вийшов у світ перший том серії «Пам'ятки української мови і літератури: апокрифи і легенди з українських рукописів», які зібрав, упорядкував і пояснив І.Франко [8, с. 263].

Особливістю соціально-педагогічної діяльності українських письменників 80–90-х років XIX ст. було перенесення акценту з педагогічно-культурницького ідеалу на політичний напрям роботи. Організації соціально-педагогічного спрямування трансформувалися в організації різного типу: загальноімперські – розгортали свою діяльність серед широких верств населення (місцеві відділи Імператорського музичного товариства, Комітети народних читань), місцеві – орієнтувалися на окремі його прошарки (Новобузьке просвітницьке товариство, Херсонське товариство витончених мистецтв). Третю групу склали національні («Польський дім в Одесі», Німецьке товариство освіти південної Росії, «Просвіта», «Українська хата» та ін.) [7, с. 10].

Отже, просвітницький рух останньої чверті XIX ст. характеризується поступовим переходом соціально-педагогічної діяльності від романтизму до реалій життя, зростанням зацікавленості до етнографічних досліджень, що обумовлюється прагненням мати автентичну історію; переорієнтацією діяльності на пробудження визнання національної самоідентифікації, формування історичної пам'яті, активної життєвої позиції та патріотизму. Відбувається політизація соціально-педагогічного руху

в Україні – заснування політичних партій, активну участь у яких брали українські письменники.

Анотації

Література

1. *Веркалець М.М.* Педагогічні ідеї Б.Д. Грінченка / М.М. Веркалець. – К.: Вид-во «Знання», 1990. – 48 с. – (Серія «Педагогіка», №7).
2. *Грушевський М.* П'ятдесят літ «Исторических песен малорусского народа» Антоновича і Драгоманова / М. Грушевський // Україна. – 1924. – №2. – С. 97–109.
3. *Грушевський М.* Місія Драгоманова / М. Грушевський // Україна. – 1926. – № 2–3. – С. 3–28.
4. *Дорошенко Д.* Володимир Антонович: його життя й наукова та громадська діяльність / Д. Дорошенко. – Прага, 1942. – 167 с.
5. *З історії* міжнародних зв'язків України: наука, освіта (XIX – 30-ті рр. XX ст.): [Документи і матеріали / Ред. колегія: М.М. Варварцев, С.В. Віднянський, І.В. Євсєєнко та ін.]. – К.: Інститут історії НАН України, 1999. – 203 с.
6. *Золотухіна С.Т.* Тенденції розвитку виховуючого навчання / С.Т. Золотухіна. – Харків: Основа, 1995. – 292 с.
7. *Куліш П.* З Остапового поля / П.Куліш // Правда. – 1868. – №2. – С. 430.
8. *Купчинський О.* Деяко про форми та напрями наукової і науково-видавничої діяльності наукового товариства ім. Шевченка 1892–1940 рр. (Міжнародний аспект) / Олег Купчинський // Праці сесій, конференцій, симпозіумів, «круглих столів» НТШ. – 2005. – №10. – С. 16–23. – (Наукове видання. З історії наукового товариства імені Шевченка. Збірник доповідей і повідомлень наукових сесій і конференцій НТШ у Львові).
9. *Мирний Панас.* Зібрання творів: У 7 т. / Панас Мирний. – К., 1971. – Т. 7: Поезія. публіцистика. Епістолярій. – 664 с.
10. *Попов В.Ж.* Громадські та культурні зв'язки народів Австро-Угорщини з українцями в 60–80-х рр. XIX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07.00.02 «Історія» / В.Ж. Попов. – Донецьк, 2002. – 17 с.
11. *Шиманська І.Ф.* Леся Українка про освіту та виховання / І.Ф. Шиманська. – К.: Радянська школа, 1973. – 112 с.
12. *Рябінін-Скляревський О.* З життя громади 1871–1879 рр. Лист до редакції журналу «Україна» // Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф.1.: Літературний архів. – Спр. 18028-18029, 55 арк.
13. *Обращение* Педагогического совета Киевского городского двухклассного училища по вопросу устройства послеобеденных чтений // Центральний державний історичний архів України. – Ф.707: Управление Киевским учебным округом, оп. 207, спр. 45, 58 арк.
14. *Провила* проведення народних читань (24.12.1876 р.) // Центральний державний історичний архів України. – Оп. 225, спр. 152, 62 арк.

Наталія ШЕВЧЕНКО

Особливості соціально-педагогічної діяльності українських письменників (70–90 роки XIX століття)

У статті досліджено процес становлення та розвитку соціально-педагогічної діяльності українських письменників у період 1870–1890 років. З'ясовано, що позитивний досвід культурного, духовного, національного відродження української нації, консолідації інтелектуальних і творчих сил України в сучасних умовах набуває особливої актуальності та може бути використаний у процесі подолання соціальних ризиків підростаючого покоління.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, українські письменники, напрями діяльності, народна освіта, рідна мова, просвітницька діяльність.

Наталія ШЕВЧЕНКО

Особенности социально-педагогической деятельности украинских писателей (70–90-е годы XIX века)

В статье исследован процесс становления и развития социально-педагогической деятельности украинских писателей в период 1870–1890 годов. Определено, что позитивный опыт культурного, духовного, национального возрождения украинской нации, консолидации интеллектуальных и творческих сил Украины в современных условиях приобретает особую актуальность и может быть использован в процессе преодоления социальных рисков подрастающего поколения.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, украинские писатели, направления деятельности, народное образование, родной язык, просветительская деятельность.

Nataliya SHEVCHENKO

Peculiarities of the social and pedagogical activities of the ukrainian writers (the 70–90s years of the XIXth century)

In the article there is investigated the process of the creation and development of the social and pedagogical activities of the Ukrainian writers at the period of 1870–1890. There is clarified that the positive experience of the cultural, spiritual and national revival of the Ukrainian nation, the consolidation of the intellectual and creative powers of Ukraine under the modern conditions is getting more and more actual and can be used in the process of overcoming the social hazards of the younger generation.

Keywords: social and pedagogical activities, Ukrainian writers, directions of the activities, national education, native language, outreach activities.